

• *Zazpi*. Galeuzca Santiagon. Berton aurton. Famili bazkaria baino gehiago delakoan, zertarako balio duen egiten diot galde iaz bezala aurten ere neure buruari, ikasleak baino okerrago, aurpegiak bai, baina elkarren obraren minimorik eza-gutarazteko ere gauza ez bagara.

Apunteak uztea erabaki dut. Izango da hobeto osatuko eta literatura txikiak ezarian-ezarian nola handitzen diren perfektioz azalduko duenik. Zainketa berezietako gelatik ate egon nahi guk ordea. Hanka bat bederen.

LUIS BANDRES

HEZKUNTZA ETA KULTURA

Urriaren hogeita hirua da. Leihotik euria ikusten dut, giroa benetan egokia luma hartzeko eta idazteari emateko. *Jakin*-ek orain dela denbora bat bidalitako eskaintzari erantzuna gaur ematea erabaki dut, beraz ekainean irakurri nuen hura: «... urte barruan gertaturiko kulturari buruzko bospasei gertakari hautatu eta... Zure ustetan gertakari nagusiak...» berriro ekarri dut gogora. Iazko irailetik urte honetako irailera bitartean gertatutakoari begirada bat eman diot eta, bene-benetan, erraza zirudien hura zaila egin zait. Zeini helduko diot? Ohizko bezala, urtero egiten diren ekitaldiak: Zinemaldia, Tolosako Abesbatza Lehiaketa, Bertsolarien Txapelketak edo Durangoko Azoka, esaterako, birgogoratu eta komentatuko al ditut? Edo urte honetan zehar gure ingurutik joan diren kultur munduko horiek, besteak beste, eta bakoitza bere lekuan, Nikanor Zabaleta arpajolea, Lazkao Txiki bertsolaria edo Eusebio Erkiaga idazlea hartuko al ditut aztergai? Badaukat beste bide bat ere nire lumari bidea emateko, efemerideak aipatzea, alegia; hor dauzkagu «Ama Lur» izeneko filmaren hogeita bostgarren urterena edo Eusko Ikaskuntzaren hirurogeita hamabostgarrena, adibidez.

Badaude ere ekitaldi guztiz berriak direnak, hala nola, aza-roan Andorran egindako Pirinioetako Jendeztatzeari buruzko lehenengo Sinposioa edo kultur esparruko zenbait lagunen artean martxan jarritako «Emak Bakia Baita» izeneko elkarte, esaterako. Badago eta badaude nola eta nondik heltzea eman-dako puntuari baina, nire aburuz, urte honetan gure kulturaren munduan orain eta geroan eragin handiena izango duen zer-bait gertatu da eta aipatu «bospasei gertakari» horiek baino beste hori hona ekartzea egokiago iruditu zait.

Jakin, badakit gure komenientziarako gizarte-ekintzen artean egin dugun banaketa dela eta, baten batek pentsa deza-keela nik hona ekarriko dudana ez dela kulturaren esparruko zerbait, hezkuntzarena baizik. Baina, nire iritziz, bi esparru hauen artean muga jartzea ezinezkoa da, hezkuntza araka-tzen diren gai guztiak kulturalak direlako eta kulturaren trans-misio-bide eta garapen-bide nagusiena hezkuntza delako. Beraz, eskatutakoari baino nik neure baitan daramadan eta nire ustez kulturaren (esangura zabalean, noski) geroan eragin oso handia izango duen gai bakar bati helduko diot. Urte honetan Autonomi Elkartean hezkuntz munduan gertatutakoa hartuko dut aztergai, alegia.

Gaiaren hasi aurretik esparrua finkatu beharko dut. Zori-txarrez, Euskadi hiru lurralde administratiboetan dago bana-tuta eta Autonomi Elkartean egiten denak ez du zerikusirik Nafarroan edo Iparraldean gertatzen denarekin, eta alderantziz. Hemen esango dudana Autonomi Elkarteari dagokio soilik. Bestalde, hezkuntza ez-unibertsitarioan ez da inongo funtsezko aldaketarik izan eta. Guzti hau esan ondoren goazen mamira.

Orain dela hamairu urte Eusko Jaurlaritzak hezkuntz eran-tzukizuna hartu zuen bere eskuetan. Aurkitu zuen errealita-tea oso kezagarria zen. Alde batetik, Eskola Publikoa zegoen, transferitua, alegia. Honetan irakasle euskaldun bat aurki-tzeko bereak eta bost egin behar ziren, giroa erdaldun hutsa, markoa Madrilek jarritakoa, hitz batez, hemengo gure errealitatearekin zerikusi txikia zuena. Bestalde, Gizarte Eki-menez sortutako ikastetxeak zeuden, hots, ohizko kolegioak; gehienak, denak ez esateko, orden erlijioso baten edo besteren gidaritzapean. Hauek, gehienak, hirietan edo herri handietan

kokaturik, hauetan ere giroa guztiz erdalduna eta askotan gure errealitateetik urrun. Azkenik, ikastola-sarea zegoen. Sare honen sorrera ezaguna da, denok dakigun bezala, orain dela hogeita bost urte edo, (orain 1936ko gerraren ondokoak hartuko ditu gogoan soilik) gure nortasuna, gure sena, gure arima zaindu nahiz, eta nortasuna aipatzerakoan gure hizkuntzak toki berezia bazeukala eta badaukala esan beharrik ez dago, egoera normalean zeuden herrietan beharrezkoa ez zen hirugarren sare honi hasiera eman behar zitzaion.

Horregatik, eta bere hizkuntza arriskutan ez daukan beste edozein herrian bi hezkuntz sare baino ez dauden bitartean, publikoa eta pribatua, alegia, hemen Jaurlaritzak hiru sare aurkitu zituen.

Beraz, gure Herrian bere beharrei erantzun egokia eman ahal izateko behar zen Eskola baten markoa jartzeko premia eta non lan egitea egon bazegoen. Dena dela, eta nahiz eta esandako hamairu urte hauetan zehar garrantzi handiko mila gauza egin, esaterako, hiru hizkuntz ereduak martxan jarri, marko osoa ipini gabe zegoen; honetarako behar zen adostasun zabala ez zen lortzen eta. Zorionez 1992ren ekainean adostasunaren lehenengo urratsa eman zen eta «Eskolaitunerako Hitzarmen politikoa» sinatu zen ondoko hiru alderdi politikoen artean: EAJ, PSOE eta EE, hain zuzen. Baina hau lehenengo urratsa baino ez zen, gero, egunak joan egunak etorri eta sektorearen hainbeste ordezkariarekin bilerak izan ondoren txosten horretan bidezkoak ziren zuzenketak sartu ziren. Honela, urte honetako irailean hezkuntz sektorearen gehiengoak bere a egin du aipatu dokumentua, beraz orain benetako «Eskola-ituna» badaukagula esan dezakegu.

Eskola-itun honetan sei atal daude eta banan-banan aipatzea ez da alferrik izango:

- *Eskola Publikoaren legea*. Honen bitartez Eskola Publiko euskaldun, garkoa eta, hein handi batean, autonomoa plazaratu da (lege hau urte honen otsaileko hemeretzian onartu zen Legebiltzarrean). Bestalde, hau dela eta, bere egunen publikifikatzeko asmoa azaldu zuten ikastolek beren erabakiera hartzeko bidea ematen zitzaientzaren sare publikoan ala akontzertatzen.

tuan behin betirako gelditzeko eta honela hemen ere mundu guztiaren arabera bi sare baino ez izateko.

- *Euskadiko Irakasle-gorputz Bereziaren legea*. Hau beste legearen osagarria da. Lege honen bitartez gure Eskola Publikoak berari dagokion irakaslegoaren diseinua gauzatu da. Lege hau ere bestearen egun berean izan zen onartua.

- *Finantzaketa* Alde batetik, Eskola Publikoko irakasleek gaintzeko funtzionarioen diru-maila lortu nahi dute. Hau dela eta, horretarako behar diren urratsak finantzatzeko egitasmo bat aurkezten da. Bestalde, sare pribatuko irakasleek publikoaren diru-maila nahi dute, honetarako bidea plazaratzen da ere.

- *Euskalduntzea*. Honetarako, bi sareetan, garrantzi handiko pausoak eman dira. Honela, irakaslego guztiarentzat bi hizkuntz perfil definitu dira eta irakasle bakoitzak hauetako bat, gutxienez apalena (hitz egiteko gaitasuna ematen duena, hain zuzen) eduki beharko du.

Zer esanik ez, irakaskuntzan indarrean dauden A, B eta D ereduak tinko jarraitzen dute, baina arestian esandako euskararen perfilei P1 (apalena) eta P2 (irakaskuntza euskaraz emateko gaitzen duena) izendatzen badiegu, perfilen banaketa honela gelditu da (oinarritzat 14 irakasleko talde bat harturik):

A ereduan 3 P2 eta 11 P1

B ereduan 10 P2 eta 4 P1

D ereduan 13 P2 eta 1 P1

Beraz, irakaslegoaren benetako euskalduntze-prozesua bermatzen dela pentsatzen dut.

- *Planifikazioa*. Denok dakigun bezala haurren jaiotze-tasa geror eta txikiagoa da. Bestalde, gurasoek beren seme-alabak nahi duten tokira bidaltzeko eskubidea defenditu dugu guk beti. Azkenik, jadanik dauden irakasle-kopurua, sare batean nahiz bestean kontuan hartu behar da. Guzti hau dela eta, gerora begira irakaskuntzaren eskaintza orekatzaile bat egiteko oinarritzko iritziak eman dira.

- *Curricula*. LOGSE izeneko legea indarrean jarri zenetik, Euskadin egiten diren ikasketek, Estatu mailan baliagarriak iza-

teko irakas-ordu guztietatik %55 finkatzen du Estatuak, gai-nontzeko %45 Eusko Jaurlaritzaren eskuetan gelditu delarik, hauetatik ikastetxeen autonomia ahal den maila gorena izateko behar diren orduak zehazteko bidea markatzen da ere.

Beraz, lortutakoa gure Herriaren normalkuntzarako eta gure Hezkuntzaren, eta bide batez Kulturaren, onerako ben e-benetan garrantzi handikoa dela pentsatzen dut. Bestalde, azken denbora honetan izan dugun eztabaida antzua, hots, publikoa versus pribatua eta horien artean ikastolak, behin betirako bukatzeko bidean dago, hemendik aurrera benetako erronka zera izan behar da: kalitatezko hezkuntza lortu. Hone-tarako bidea jarrita dago eta erantzuna guztien eskuetan dau-kagu.

XABIER ETXANIZ

HAUR ETA GAZTE-LITERATURA: KALITATEA EXIJITUZ GEROA PRESTATZEN

Haur eta gazte-literatura izan omen da gure liburugintzako arlo aberats eta normalizatuena, produkzio aldetik behintzat. Berrikuntza, aportazio edo garrantzi aldetik, behar bada ez da hain kontuan hartu, baina halere gure liburugintzaren nondik norakoa ikusteko balio digun parametroa izan daiteke.

Euskararen munduan egoera-aldaketa handiak eman dira azken hamabost urteetan; berreuskalduntzea, instituzio eta erakundeen lana, komunikabideen munduan, irakaskuntzan... eta liburugintzan ere bai. Urtebetean aldaketa gutxi ematen dira baina joera batzuk ikus daitezkeenez, nik haur eta gazte lite-raturaren munduko eboluzioa aztertuko dut, bere txikitasunean ere baliagarria izango zaigulakoan.

Eta hasteko azken bi urteotako produkzioa aztertuko dugu ondongo koadroan; 1991. eta 1992. urteetako haur eta gaz-te-literaturako liburugintza (datuak E.H.A.A. 91-12-5 eta 92-12-18).